

Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi /
Journal of Divinity Faculty of Bayburt University
ISSN 2148-6700 / e-ISSN 2630-595X
Sayı: 13 2021/1 - Haziran / June

**HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDEKİ SERİYYELERE
PSİKOSOSYOTARİH (PST)AÇISINDAN BİR BAKIŞ**
*An Overview of the Troops in the Period of Prophet
Mohammad From The Psychosociohistory
Perspective*

Cuma KARAN

Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
İslam Tarihi Anabilim Dalı
Dr. Lecturer, Trabzon University, Faculty of Theology, Department of
Islamic History, Trabzon / Turkey
cumakaran@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-1917-7903

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 24 Nisan / 24 April 2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 25 Haziran / June 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Cuma Karan, Hz. Peygamber Dönemindeki Seriyyelere Psikososyotarih (Pst)Açısından Bir Bakış, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (Yaz) 2021: 23-47, doi: 10.47098/bayburt-ilahiyat.927198

Öz

Hız. Peygamber döneminde "seriyye" denilen, farklı amaçlarla icra edilen kendisinin bizzat katılmayıp ancak organize ettiği birliklerin sayısı, ismi ve amaçları farklı olmuştur. Bazen yer, bazen de başında bulunan komutana nisbet edilmesinden dolayı farklı isim ve sayılarla kaynaklarda yer almıştır. Psikososyotarih (PST) açısından bu seriyyeler kendi döneminde önemli işlevler yerine getirmiştir. Medine dönemiyle başlayan bu seriyyelere Bedir harbine kadar sadece Muhacir Müslümanlar katılıyordu. Hz. Peygamber'in dönemindeki bu seriyyelerin çok değişik hedefleri olmuştur. İstihbarat toplamak, civar kabilelere Müslümanların güçlü olduğunu hissettirmek, putperest kabilelerin Müslümanların aleyhinde birleşmelerini engellemek, Mekkelilerin ticaret kervanlarını dolayısıyla ticaretlerini tehdit etmek, bazen de ıslahında ümit kalmamış bazı zararlı şahısları etkisiz hale getirmek bu seriyyelerin amaçlarından bazılarıdır. Hz. Peygamber adeta bir askerî akademi işleviyle farklı komutanlar atayarak Müslümanların askeri anlamda komuta kademesini yetiştiriyordu. Yine yeni Müslüman olmuş, düne kadar birbirlerine belki de düşman olan kabile mensuplarının Müslüman olduktan sonra aynı seriyyede yer alarak farklı komutanların idaresinde birbirlerine itaate alışmalarını hedeflemiştir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Siyer, Hz. Peygamber, Seriyyeler, Psikososyotarih (PST), Ticaret Kervanı.

Abstract

The number, name, and purpose of the troops (they are called 'seriyye' in the period of prophet Mohammad), which prophet Mohammed did not participate in but organized them, differed. Named as either their place or their commander, these troops are included in our sources with different numbers and different names. In terms of psychosociohistory (PST), these troops fulfilled important functions in their period. Immigrant Muslims participated in these troops, which started in the Medina period. These troops in the time of the Prophet had very different goals. Some of the aims of these troops are to gather intelligence, to make the neighboring tribes feel that the Muslims are strong, to prevent the unification of pagan tribes against Muslims, to threaten the trade caravans of the Meccans, and sometimes to neutralize some harmful individuals who had no hope in their rehabilitation. With these series, the Prophet appointed different commanders with the function of a military academy and raised the command level of Muslims in military terms. The members of the tribe, who had been probably enemies to each other up to that date, were taken part in the same troops and were accustomed to obedience under the direction of different commanders.

Keywords: Islamic history, Siyar, Prophet Mohammad, troops (seriyyeler), psychosociohistory (PST), commercial caravan.

نظرة في السرايا في عهد الرسول من الناحية التاريخية والنفسية والاجتماعية

ملخص

اختلفت أعداد وأسماء وأهداف الوحدات العسكرية التي تسمى بالسرايا ذات الأهداف المتعددة في عهد الرسول الذي لم يشارك فيها بنفسه بل قام بتوجيهها فحسب نظرة في السرايا في عهد الرسول من الناحية التاريخية والنفسية والاجتماعية أدت هذه السرايا من الناحية التاريخية والنفسية والاجتماعية وظائف مهمة في عهدها وردت هذه السرايا في مصادرنا بأرقام وأسماء مختلفة لأنها كانت تسمى أحيانا بأسماء قادتها أو أماكن وقوعها كان من بعض أهداف هذه السرايا جمع المعلومات الاستخباراتية لجعل القبائل المجاورة تشعر بقوة المسلمين ولمنع القبائل الوثنية من الاتحاد ضد المسلمين وتهديد القوافل التجارية للمكيبين وأحيانا قتل بعض الأشخاص المؤذنين الذين لا أمل في إصلاحهم كان يشارك في هذه السرايا التي بدأت في عهد المدينة المنورة المسلمون المهاجرون فقط إلى أن قامت معركة بدر عين

الرسول صلى الله عليه وسلم لهذه السرايا قادة مختلفين وجعلها تقوم بمهام أكاديمية عسكرية وقام بإعداد مجلس شورى القيادة لها وكانت تهدف هذه السرايا أيضا إلى أن يعتاد أفراد القبائل الذين أسلموا جديدا وربما كانوا أعداء لبعضهم البعض حتى الأمس على طاعة بعضهم البعض تحت إشراف قادة مختلفين من خلال المشاركة في نفس السرايا بعد إسلامهم

الكلمات المفتاحية: تاريخ الإسلام، سيرة، الرسول، التاريخ النفسي الاجتماعي، السرايا، القافلة (PST) التجارية

GİRİŞ

Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettikten sonra tevhid toplumunun temelini atmış, Müslümanların azınlık durumunda olmalarına rağmen mevcut siyasî boşluğu değerlendirerek şehirde hâkimiyet kurmuş; "Muahât/kardeşlik" sistemi ile ensar ve muhacirlerden oluşan Müslümanları, "Medine sözleşmesiyle" de gayri müslim unsurları oluşturan Yahudiler ile Paganist kabileleri bir arada tutan bir düzen oluşturmayı başarmıştı. Ancak başlangıçta oluşturulan bu güven ortamı Mekke müşriklerinin Müslümanlara karşı gittikçe artan düşmanlıkları, özellikle Medine'deki gayri müslim unsurları kışkırtmaları nedeniyle uzun ömürlü olmamıştı. Dolayısıyla Medine'ye hâkim olmak, orada güvende yaşamak için yeterli değildi. Ayrıca gerek Medine'deki gerekse civardaki kabilelerin Mekkeliler ile dinî ve ticarî bağlantıları güçlüydü. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in, Medine ve Mekke'deki gayri müslim unsurlara karşı da Müslümanları teyakkuza tutması gerekiyordu. Bütün bu sebeplerle Hz. Muhammed (sas.), "Seriyye" dediğimiz küçük çaplı askeri birlikler oluşturdu ve bunlar vasıtasıyla kontrolü sağlamaya çalıştı.

Seriyyelerin psikolojik, sosyolojik ve tarihsel açıdan farklı etkileri olduğu muhakkaktır. Bu sebeple bu çalışmada seriyyeler, psikolojik, sosyolojik ve tarihsel disiplinlerin birleşimi olan Psikososyotarih (PST) merkezli bir yaklaşımla değerlendirilecektir. Yeni bir kavram olarak kullandığımız Psikososyotarih bakışın teknik detayı ve sosyal bilimlerin birbirleriyle olan ilişkileri başlı başına bir konu olduğundan bu konunun detayına girmeden bu tabirle; seriyyeleri psikolojik, sosyolojik ve tarihsel süreç açısından bir bütün olarak ele almak, arka planını bu üç disiplinle biraz daha yakında anlamaya çalışmaktır. Zira seriyyeyi uygulayanlar ve buna muhatap olanlar insan olunca doğrudan insan merkezli bir nazarla konuya bakmak durumundayız. Bu seriyyelerin arka planını, etkisini, amaç ve diğer boyutlarını; sosyolojik, psikolojik ve gerçekleştiği tarihî dönemin etkisinden bağımsız düşünemeyiz. Bu üç disiplinin seriyyelerdeki tezahürü bu anlamda önemlidir. Seriyyelerde tesbit edebildiğimiz kadarıyla Psikososyotarih boyutuna dikkat çekmektir. Bu sebeple farklı amaçlarla tertiplenen seriyyeleri amaçları doğrultusunda sınıflandırmak mümkündür. Bu sınıflandırmada, seriyyelerin bireysel- psikolojik etkisinin yanı sıra kabile üzerinde oluşturduğu sosyolojik etkiyle beraber dönemin tarihî koşullarının etken olduğunu söylemek mümkündür.

1. TANIMI

Sözlükte, “gece yolculuğu yapmak veya yaptırmak, geceye yola çıkmak” anlamındaki “sera” kökünden türeyen seriyye, “beş kişiden üç yüz kişiye, elli kişiden dört yüz kişiye kadar olan askerî birlik, silahlı tim, ordunun bir bölümü” manalarına gelir. Bu birliklere, görev gereği genellikle geceye yola almaları, gizli hareket etmeleri ve baskın şeklinde harekât yürütmeleri nedeniyle *seriyye* adı verilmiştir.¹ Seriyye; daha özel olarak Resûl-i Ekrem’in hedef ve planlarını kendisinin belirlediği, ancak bizzat kumanda etmeyip sahâbeden birinin kumandasında gönderdiği askerî birlik ve harekâtlar için kullanılmıştır.² Hz. Peygamberin katıldığı savaşlar olarak adlandırılan “Gazve”³ ile kendisinin katılmayıp yönlendirdiği “Seriyyeler” zaman zaman birbirine karıştırılmaktadır. Gazve ile aynı kökten türeyen ve “savaş, savaş yeri, savaş anı” anlamlarını taşıyan “meğzâ”nın çoğulu “meğâzî” de Hz. Peygamber’in gazve ve seriyyelerinin tamamını içeren bir terim olarak kullanılmaktadır. Bu konuda yazılan eserlere “Kitabü'l- Meğâzî/ el-Meğâzî” denilmektedir. Bunların en meşhuru Vâkıdî'nin (ö. 207/823) “*el-Meğâzî*”⁴ adlı eseridir. Kaynaklarda seriyye karşılığında bazen “ba’s” (göndermek, sevk etmek) teriminin yanı sıra; “Vak’a, Seriyye-i Yevm” gibi kelimelerin hem gazve hem seriyye için kullanıldığı görülmüştür.⁵ Amaç, içerik ve şekil olarak birbirinden farklı olan seriyye ve gazvelerin sayıları da bu sebeple farklılık göstermektedir.

2. SAYILARI

Seriyyeler, genellikle gönderildikleri yerin ya da askerî birliğin komutanının ismiyle anılmışlardır. Aynı istikamete birden fazla seriyye yollandığı veya aynı komutana birden fazla görev verildiği için zaman zaman isim karışıklıkları yaşanmıştır. Bu sebeple bazı kaynaklarda yer ve komutan

¹ Ebû'l-Ferec Alf b. İbrâhîm b. Ahmed Nüreddîn b. Burhâneddîn el-Halebî, *İnsânu'l-Uyûn fî Sireti'l-Emîni'l-Me'mûn* (nşr.), (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1427H). 3/213.

² Geniş bilgi için bk. el-Halebî, *İnsânu'l-Uyûn*, 3/213; İbn Cinnî, Ebû'l-Feth Osmân b. Cinnî el-Mevsilî, *Sırru Şinâati'l-İrâb* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1421/2000), 2/382; Ebû Mansûr Abdülmelik b. Muhammed b. İsmâîl, *Fıkhü'l-Luğa ve Sırru'l-Arabiyye*, nşr. Abdurrezâk el-Mehdî (Beyrut: İhyâu't-Turâsi'l-Arabî, 1422/2002), 156; Firuzabadi, Muhammed b. Yakub, *Kamusu'l-Muhit* (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 2009), 612; Özdemir, Serdar. “Seriyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 26/565. Kasım Şulul, “Siyer Literatüründe Kullanılan Terimler ve Özel İsimler Sözlüğüne Dair”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13/19 (2008), 50.

³ Hz. Peygamber’in bizzat sevk ve idare ettiği savaşlar hakkında kullanılan terimdir. Arapça’da “gazv” masdarı “istemek, arzu etmek, kastetmek, niyetlenmek” gibi manaların yanı sıra “düşmanla savaşmak” anlamında da kullanılır. Bu kökten türemiş bir isim olan gazve ise (çoğulu gazavât) “akın, saldırı, din uğruna yapılan savaş” anlamına gelir. Geniş bilgi için bk. Hüseyin Algül, “Gazve”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/488; İbn Hişâm bu gazvelerin sayısını 27 olarak yer verir. Bk. İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm el-Himyeri. *es-Siretu'n-Nebeviyye*, nşr. Tâhâ Abdurra'ûf Sa'd. (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1411/1990), 2/608. İbn Hazm bu sayıyı 25 olarak verir. Bk. İbn Hazm, Ebû Muhammed Alf b. Ahmed el-Endelusi (ö.456/1064), *Cevâmiu's-Sire* (nşr.), (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts.), 1/15.

⁴ Vâkıdî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Omer b. Vâkıd el-Eslemî, *el-Meğâzî*, nşr. Marsden Jones (Beyrut: Dâru'l-Alemî, 1409/1989), 1/197. Daha sonra bu kitap “Hz. Peygamber’in Savaşları” ismiyle Türkçeye tercüme edilmiştir. Bk. Ebû Abdullah Muhammed b. Vâkıdî, *Hz. Peygamberin Savaşları*, çev. Musa Kazım Yılmaz (İstanbul: İlk Harf Yayınları, 2014).

⁵ Geniş bilgi için bk. Özdemir, “Seriyye”, 26/565.

isimleri birlikte zikredilmek suretiyle adlandırma yapılmıştır.⁶ Mesela Hicretin 7. ayında (623) ilk seriyye olarak kabul edilen Hz. Hamza'nın İ's bölgesine gönderilmesinde bölge ismine izafeten (سرية العيص) "İ's Seriyyesi" denildiği gibi, seriyye komutanının adına izafeten; (سرية حمزة بن عبد المطلب) "Seriyyetü Hamza b. Abdulmuttalib" de denilmiştir.⁷ Aynı şekilde Hz. Peygamber'in 8 (629) yılında Ebû Ubeyde b. Cerrâh kumandasında Cüheyne bölgesine gönderdiği seriyye de iki isimle anılmıştır. Bu seriyye; yanlarında bulunan yiyeceklerin tükenip "Habat" adı verilen, develerin yediği dikenli selem ağacının yapraklarını su ile ıslatarak yemek zorunda kalmalarından sebep (سرية الخبط) "Habat Seriyyesi" adı verildiği gibi "Sîfûlbahr" mevkiine yapıldığı için (سرية سيف البحر) "Sîfûlbahr Seriyyesi" ismi de verilmiştir.⁸ Bu örnekte de görüldüğü gibi aynı seriyyenin farklı üç isimle adlandırıldığı görülmektedir. Ayrıca Mu'te ve Zâtüs-selâsil gibi bazı seriyyeleri de Vâkidî gibi müellifler "gazve" olarak isimlendirmişlerdir.⁹ Bu tür farklı adlandırma ve değerlendirmelerin doğal sonucu olarak seriyye sayılarında da farklılaşma görülmüştür.

Seriyyelerin sayısı ve içeriği konusunda geniş bilgi veren ilk müellifler Vâkidî ile İbn Sa'd'dır (ö. 230/845). Her iki müellif de seriyyelerin sayısını kırk yedi olarak zikretmiş ve bunlar hakkında bilgi vermişlerdir.¹⁰ Ancak İbn Hişam (ö. 218/833) ise bu sayıyı otuz sekiz olarak belirtmiştir.¹¹ Seriyye konusunda en az rakam veren müellif ise Taberî (ö. 310/922) olmuştur. Ona göre Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişinden vefat ettiği zamana kadar toplam otuz beş seriyye düzenlenmiştir.¹²

3. GEREKLİLİĞİ

Yeni bir din, yeni bir toplum ve günümüz standartlarında olmasa da yeni bir devlet veya yönetim diyebileceğimiz Medine İslâm Devleti, kısa sürede kendi ayakları üzerinde durmak, düşman Mekkeliler ve bunlarla müttefik diğer kabilelere karşı sürekli teyakkuzda olmak zorundaydı. Müslümanların gücünü ve varlığını hissettirmek, kurulan bu yeni devletin varlığı kadar önemliydi. Zira gerek Medine Yahudilerinin gerekse civar kabilelerin Müslümanlara saldırmayacağına dair bir garanti yoktu. Dolayısıyla Müslümanların bütün mallarına el koyan Mekkelilerin ekonomik olarak sıkıştırılıp huzursuz edilmesi, seriyyelerin taktiksel olmasından öte hedeflenen bir

⁶ Özdemir, "Seriyye", 26/565.

⁷ el-Halebi, *İnsânu'l-Uyûn*, 3/214.

⁸ İbn Hişam, Ebû Muhammed Abdulmelik b. Hişam el-Himyerî, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Tâhâ Abdurra'ûf Sa'd (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1411), 3/140; el-Halebi, *İnsânu'l-Uyûn fi Sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1427/2006), 3/213; el-Halebi, *İnsânu'l-Uyûn*, 3/269.; Kasım Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 339-342; Elşad Mahmudov, "Sîfü'l-Bahr Seriyyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/156.

⁹ Vâkidî, *el-Meğâzi*, 2/755.

¹⁰ Vâkidî, *el-Meğâzi*, 1/4,7 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/5.

Halebi de Seriyye sayının 47 olduğunu söyler. Bk. el-Halebi, *İnsânu'l-Uyûn*, 3/213.

¹¹ İbn Hişam, *es-Sîretu'n-Nebeviyye* 2/ 609.

¹² Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmilî, *Târîhu'r-Umem ve'l-Mulûk* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1407/1986), 2/207.

sonuç olmuştur. Hatırlanacağı üzere Hz. Muhammed (sas.) Mekke'de bütün barışçıl yolları denemiş, buna rağmen hicrete zorlanmıştı. Gibb'in de belirttiği üzere Mekke'nin karşı tutumu siyasî ve ekonomik temeller üzerine kuruluydu. Bu nedenle Hz. Muhammed, siyasî ve ekonomik baskıları önlemek İslâm toplumunun birliğini pekiştirmek ve Mekke'nin kuzeye açılan ticaret yollarını tıkamak için makul yol olarak Mekkelileri sıkıştırma yolunu tercih etti.¹³

Seriyye olgusunu gerekli kılan bir diğer amil ise, Müslümanların gücünün *psikososyotarih* dediğimiz psikolojik ve sosyolojik açıdan hissettirilmesi idi. Zira Medine civarındaki Arap kabileler, sosyolojik olarak güçlü çevrelerin safında yer alıyorlardı. Bu sebeple Müslümanların güçlü olmaları yetmiyordu. Bu gücü göstermek gerekiyordu. Böylelikle hem diğer kabileleri kendi saflarına çekebilecek hem de o kabilelerin Müslümanların aleyhinde çalışmaları engellenmiş olacaktı. Bir çok kültürlerde olduğu gibi özellikle bedevî Arap kültüründe güç ve kuvvetin haklılığa kaynak olarak algılandığı düşünüldüğünde, seriyyelerin gerekliliği bir kez daha ortaya çıkacaktır.

4. AMAÇLARI

Geçim sıkıntısı, Arap toplumunda savaşı, yağmayı ve yol kesmeyi âdeta meşru bir kazanç yolu hâline getirmişti.¹⁴ Fakat Hz. Peygamberin yaptığı böylesi bir adetin dışında olan bur durumdu. Zira müslümanların mallarını gasb eden Mekkelilere karşı Hz. Peygamber, iktisadî bir savaşın bütün unsurlarını kullanarak onların müteceviz eylemlerine karşı bir avuç Müslümanla bunlara karşı direnmeye çalışıyordu. Hz. Peygamber, Medine'nin Şam ticaret yolu üzerinde olup Kureyş kervanlarının da sürekli bu güzergâhı kullanmalarından dolayı bu ticaret yolunun kontrolünün ticarî ve askerî açıdan taşıdığı önemin farkındaydı.¹⁵ Bu sebeple, Mekkelilerin Suriye tarafına gidip gelen ticaret kervanlarını bu seriyyeler vasıtasıyla engelleyerek, Kureyşlilerin prestijini zedelemiş ve onların kibirlerini kırmıştır.¹⁶

Hz. Peygamber döneminde seriyyeler kimi zaman tek, kimi zaman da birden fazla amaçla tertip edilmiştir. Bu amaçların her birini ayrı ayrı açıklamak bir makalenin sınırlarını zorlayacak genişliktedir. Bu sebeple amaçların bazılarını sınırlı birkaç başlık hâlinde açıklamak mümkündür.

¹³ H. A. R. Gibb, *Muhamedenism*, London 1969 akt: Afzalur Rahman, *Siret Ansiklopedisi*, çev. Heyet (İstanbul: Yeni Şafak-İnkılap Yayınları, 1996), 1/488.

¹⁴ Şemseddin Günaltay, *İslam Öncesi Araçlar ve Dinleri*, sadeleştirilenler: M. Mahfuz Söylemez&Mustafa Hizmetli (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1997), 10, 32.; Ayrıca bk. Ömer Cide, *İslam Fetihlerini Kolaylaştıran Uygulama; EMÂN*, (Ankara: İlâhiyât Yayınları, 2020), 68.

¹⁵ Mağlûsî, *Siyer Atlası*, 193.

¹⁶ Marshall G. S. Hodgson, *İslam'ın Serüveni*, çev. İzzet Akyol-Senai Demirci v.dğr. (İstanbul: İz Yayıncılık, 1993), 1/115.

4.1. Müslümanlarda İtaat Kültürünü Yerleştirmek ve Onları Savaşa Hazırlamak

Seriyyeler, Müslümanlara kalıcı bir yurt ile beraber düzenli askerî gücün oluşumunda önemli bir rol oynamış, bu manada askerî ve idarî açıdan uygulamalı eğitim imkânı sağlamıştır. İlk zamanlarda Müslümanların düzenli askerî birlikleri olmasa da bu seriyyelerle askerî eğitim süreci başlatılmıştır. Zira Müslümanlar, şehir içinde sürekli bir hıyanet ve şehrin dışında ise her an bir saldırı tehdidiyle karşı karşıya idiler. Onun için Hz. Peygamber iç ve dış müdafaa güçlerini teşkilatlandırdı.¹⁷ Asabiyet değerleri uğruna ölmeye ve öldürmeye alışmış bir toplumdaki, değerler ve hakikatler uğruna ölmeye ve öldürmeye alışmak, tevhit toplumu için en önemli ilkelerden biriydi. Cahiliyenin asabiyet değerleri uğruna 130 seneden beri birbirine karşı kan davası güden, bu nedenle birbirini boğazlamaktan çekinmeyen¹⁸ Medine'nin en büyük iki kabilesi Evs ve Hazreç, artık İslâmî değerler ve hakikatler uğruna omuz omuza aynı safta çarpışmaya başlamışlardır. Ancak bunu eskiden olduğu gibi kabile reislerinin emriyle değil, doğrudan Hz. Peygamber'in emirleri doğrultusunda yapar hâle gelmişlerdi.

Elbette mesele sadece bundan ibaret değildi. Câhiliyenin köklü ve kötü âdetleri de ortadan kaldırılmıyordu. Bu âdetlerden biri de soyluların üstün tutulması, köle ve zencilerin dışlanmış olmasıydı. Hz. Peygamber bu anlayışa, devrin süper gücü Bizans'a karşı Mûte Savaşı'na (8/629) giden orduya Kureyş'ten, aynı zamanda amcaoğlu Ca'fer b. Ebû Tâlib'i ikinci sırada bırakıp, bazı itirazlara rağmen azatlı bir köle olan Zeyd b. Hârise'yi komutan atayarak neşter vurmıştı. Hz. Muhammed'in bu hamlesi onun toplumsal psikolojiyi nasıl analiz edip olumlu manada bir değişime/gelişime dönüştürdüğünü göstermesi bakımından dikkate şayandır.¹⁹ Hz. Peygamber, sonraki yıllarda Zeyd b. Hârise'nin oğlu Üsâme'yi de aynı şekilde Mute savaşının intikamının alacak olan büyük bir savaşa komutan tayin etmiştir.²⁰ O'nun bu tür uygulamaları, tevhit toplumunu oluşturma yolunda atılmış çok önemli bir adım olmasının yanı sıra asabiyete riayet yerine görev verilen kişinin kabiliyetini ve Hz. Peygamber'e itaati ikame etmenin bariz göstergelerinden biridir.

Sadece kendi kabile reislerinin emrine alışmış bir kültürün içinde yetişen sahâbîleri, başka birinin emrine alıştırmak elbette kolay değildi. Bu sebeple seriyyelerle bu süreç kontrollü bir şekilde işletilmeye çalışılmıştır. Nitekim Mûte Savaşı'na (8/629) Zeyd b. Hârise ilk komutan olarak tayin edilince Ca'fer b. Ebû Tâlib, "Ya Resulallah! Zeyd'i üzerimize komutan tayin edersen ben gitmem." demiş; Hz. Peygamber de Ca'fer'e; "Git! Sen, hakkında

¹⁷ Afzalur Rahman, *Siret Ansiklopedisi*, 1/493.

¹⁸ Geniş bilgi için bk. Şulul, *Ana Hatlarıyla Şiir-i Nebi*, 227-229.

¹⁹ Mûte savaşı için bk. Vâkîdî, *el-Meğâzî*, 2/755-757; Taberî, *et-Târîh*, 3/36 vd.

²⁰ Bk. Ömer Sabuncu, "Hz. Ebû Bekir'in Üsâme Ordusunu Göndermesi" (Uluslararası Hz. Ebû Bekir Sempozyumu), Sivas: *Sivas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, (2019), 85-98; Ömer Sabuncu, *Hz. Ebu Bekir* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2020), 43-45.

neyin daha hayırlı olduğunu bilemezsin.” diyerek itaat etmesini sağlamıştır.²¹

4.2. Komuta Kademesini Yetiştirmek

Hız. Peygamber’in seriyelerle temine çalıştığı hedeflerden biri de daima savaşa hazır komutanlar yetiştirmek için bu doğrultuda farklı şahısları farklı seriyelerde komutan olarak görevlendirmiştir. O’nun bu uygulaması, Zeyd b. Hârise gibi azatlı bir köleyi, Mûte gibi büyük bir savaşta başkomutanlığa taşımıştır. Zeyd b. Hârise; *Cemûm*, *İs*, *Taraf* ve *Hisma*, *Vadiu’l-Kurra*, *Ümmü Kirfe* gibi kritik birçok seriyye’nin başında komutan olarak bulunmuştu.²²

Yetiştirilecek olan bu komutanlar, kabilenin asabiyet değerleriyle değil, yeni dinin tevhit ve adalet ilkeleriyle donanmalıydı. Bu sebeple Hz. Peygamber’in hemen hemen her seriyye öncesinde komutan ve beraberinde olan askerlere bu konuda önemli uyarıları olmuştur. Nitekim Abdurrahman b. Avf komutasında gönderdiği (سرية دومة الجندل) “Dûmetü’l Cendel Seriyesi”²³ ile Ali b. Ebû Tâlib’i Yemen’e 300 kişiyle gönderdiği seriyyeye yaptığı uyarı ve nasihatler²⁴ bu kabildendir.

4.3. Medine’de Müslümanların Gücünü Hissettirmek

Mekke müşriklerinden ve Medine civarındaki düşman kabilelerden gelen saldırıları püskürtmek, yerinde bastırmak amacıyla pek çok seriyye düzenlenmiş ve bunlardan önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bedevî toplumda egemen olan anlayış, güçlünün yanında olmak suretiyle güç devşirmektir. Böylesi psikososyal bir zeminde güçlü olmak kadar onu hissettirmek de oldukça önemlidir. Nitekim günümüzde de askerî tatbikatların önemli bir amacı da bu gücü hissettirmektir, yani bir anlamda güç gösterisidir. Esedoğulların üzerine Ebû Seleme el- Mahzumî’komutasında gönderilen (سرية قطن) “Katan Seriyesi” (3/625) de bunlardan biridir.²⁵

Uhud savaşından (3/625) kısa bir süre sonra, putperest Arap kabileleri önceden çekindikleri Müslümanlara karşı cesaret bularak, yağma ve baskın arzusuna kapılmışlardı. Söz konusu kabilelerden biri olan Esedoğulları’nın reisi Tuleyha b. Huveylid, kardeşi Seleme’nin de desteğiyle Medine’ye bas-

²¹ el-Makrîzî, Ebû’l-Abbâs Ahmed b. Ali el-Hüseynî *İmtâu’l-Esmâ’* (nşr. Muhammed Abdulhamid en-Nemîsî), (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1420/1999), 13/364; İbn Kesîr, Ebû’l-Fidâ’ İsmâil b. Ömer b. Keşîr ed-Dimeşkî. *es-Sîretu’n-Nebeviyye (el-Bidâye ve’n-Nihâye’dan)*, nşr. Muştâfâ Abdulvahîd. (Beyrut: Dâru’l-Ma’rife, 1395/1976), 6/426; ez-Zehabî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân *Târîh âlâsâm vvfât âlmsâhîr vâlâAlâm* (nşr. Dr. bşâr Avâd Maarvf),(Dâru el-Garb âlâslâmî , âlâvly • 2003), 1/324.

Mûte Seriyesi hakkında geniş bilgi için bk. Recep Erkocaaslan, “Müslümanlar ile Hristiyan Bizans İmparatorluğu’nun İlk Karşılaşması: Mu’te Seriyesi”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12, (2017), 129-158.

²² Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/5; İbn Sa’d, *Kitabu’t-Tabakati’l-Kebir*, 2/88, 89, 90.

²³ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/5.

²⁴ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 3/1079.

²⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/3; İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 2/46. Geniş bilgi için bk. Ahmet Önkal, “Katan” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV.Yayımları, 2002), 25/28.

kın düzenleme niyetindeydi. Bu durumu öğrenen Hz. Peygamber, Ebû Seleme el- Mahzumî komutasında elli kişilik bir müfreze ile baskın yaparak Esedoğulları'nın bu teşebbüsünü boşa çıkarmıştır.²⁶ Muhammed b. Mesleme komutasında yapılan (سرية القرطاء) "Kurata" (6/627, 9/630)²⁷ ve İslâm tarihinde ilk deniz seferi hüviyetini taşıyan Alkame b. Mücezziz komutasında yapılan (سرية علقمة بن مجزز /سرية الحبشة) "Habeş Seriyesi veya Alkame b. Mücezziz Seriyesi" (Rebiu'lâhir 9/ Eylül 630) de yine bu türden olan seriyelerdir.²⁸

4.4. Çevre Güvenliğini Sağlamak ve Müslümanların Aleyhine Yapılan İttifakları Engellemek

Müslümanların kısa sürede elde ettikleri başarılar, başkaları için bir tehlike, hatta sahip oldukları bazı imkânları kaybetme anlamına gelebiliyordu. Hz. Peygamber, menfaat sağlama adına müşriklere arka çıkan bazı kabileleri bu sebeple cezalandırmaktan çekinmemiştir. Gamre, Zülkassa ve Cemûm seriyeleri bunlardan bir kaçıdır. Hz. Peygamber, Hendek Gazvesi'nde Kureyşlilerle iş birliği yapan Esedoğulları üzerine bir birlik göndermiştir. (سرية الغمرة) "Gamre Seriyesi" olarak adlandırılan bu seriyye; Ukkâşe b. Mihsan'ın komutasında 6/627 yılında gerçekleşmiştir.²⁹ Aynı şekilde Medine'ye saldırmak isteyen civar yerlerdeki bedevilere karşı Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın komutasında (سرية ذي القصة) "Zülkassa"³⁰ (6/627) seferi düzenlenmiştir. Yine bu amaçla Hendek savaşında ((5/627)) Kureyş'in müttefiki olarak 700 kişilik bir kuvvetle müşriklere destek veren Benî Süleym kabile-sini cezalandırmak üzere Hz. Peygamber Zeyd b. Hârise'yi Cemûm'a göndermiş; Müslümanların zaferiyle sonuçlanan bu seriyye neticesinde çok sayıda esir ve ganimet ile geri dönülmüştür.³¹

Aynı şekilde Amr b. Âs komutasında düzenlenen (سرية ذات السلاسل) Zatüsselasil (veya Amr b. As) Seriyesi (8/629) de bunlardan biridir. Kudâ', Beli, Belkayn, Lahm ve Cüzam gibi bazı Arap kabilelerin bir araya

²⁶ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/49-50; İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Omer b. Kesîr ed-Dimeskî, *es-Siretu'n-Nebeviyye* (el-Bidâye ve'n-Nihâye'den), nşr. Muşafâ Abdulvahid (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1395/1976), 3/121; İbnu'l-Cevzi, Ebû'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali, *el-Muntazam fi Târîhi'l-Mulûk ve'l-'Umem*, nşr. Muhammed Abdulkâdir Atâ, Muşafâ Abdulkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1412/1992), 3/197. Geniş bilgi için bkz: Ahmet Önkal, "Katan Seferi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 25/28.

²⁷ Zurkânî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Abdalbâkî b. Yûsuf el-Mâlikî, *Şerhuz-Zurkânî Alâ'l-Mevâhibi'l-Ledunniye bi'l-Menhi'l-Muhammediyye* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1417/1996), 3/101; Hâdarî, Muhammed b. Afîf el-Bâcûrî, *Nûru'l-Yâqîn fi Sireti Seyyidi'l-Murselin*, nşr. Heysem Hilâl (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1425/2004), 1/129; Hüseyin Algül, "Kurata", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 26/431, (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 26/431.

²⁸ İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, 3/639; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 597.

²⁹ İbn Seyyidi'n-Nâs, Ebû'l-Feth Muhammed b. Muhammed el-Ya'mûrî, *Uyûnu'l-Eser fi Funûni'l-Meğâzi ve's-Şemâil ve's-Siyer*, nşr. İbrâhîm Muhammed Ramadân (Beyrut: Dâru'l-İlâm, 1414/1993), 1/357; Mustafa Ağırman, "Gamre Seferi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/341-342.

³⁰ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/87-88; Elşad Mahmudov, "Zülkassa Seriyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/567-568; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 486.

³¹ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/88; Bünyamin Erul, "Zeyd b.Hârise", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/319-320.

gelerek Medine'ye saldırmak için hazırlandığı haberini alan Hz. Peygamber, Amr b. Âs komutasında oluşturduğu birliği onların üzerine göndermiştir. Birlik, gündüz gizlenip gece yol almak suretiyle denilen yere vardığında düşmanın sayıca üstünlüğü anlaşılması üzerine hemen saldırıya geçilmemiş, Medine'den takviye istenmiş ve gelen takviye ile gerekli müdahale yapılarak Medine'ye saldırı planları akim bırakılmıştır.³²

Yine (عبد الله بن انيس الجهني) Abdullah b. Üneys Seriyyesini de bu kategoride değerlendirmek mümkündür. Hicretin dördüncü senesinin Muharrem ayında Hz. Peygamber'e gelen bir istihbarata göre Halid b. Süfyan el-Huzelî'nin bir grup insanı Müslümanlarla savaşmak için kışkırttığı bilgisi elde edilmişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber Abdullah b. Üneys'i bölgeye göndermiş; Abdullah, tek başına bu kışkırtmanın elebaşı olan Halid b. Süfyan'ı öldürerek Müslümanların aleyhinde tezgâhlanan sinsi planı sonuçsuz bırakmıştır.³³

4.5. İstihbarat Elde Etmek

Müslümanlar, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden itibaren aradan geçen on sene zarfında üç milyon km² gibi bir coğrafyaya hâkim olmuştur. Bu süre zarfında Müslümanlardan toplamda 250 şehit verilmişti ki, bu rakam 10 yıllık sürede ayda iki can kaybına tekabül etmektedir. Hz. Peygamber, "*Ben rahmet peygamberiyim, ama aynı zamanda savaş Peygamberiyim.*"³⁴ sözüyle aslında savaşı dahi rahmete çevirmiştir. Ancak gerektiğinde savaşmaktan da çekinmemiştir. O'nun önderliğindeki Müslümanların başarılı olmasında önemli unsurlardan biri de önceden alınan istihbaratlar olmuştur. Böylelikle pek çok savaş başlamadan bitirilmiş, düşmanın hazırlanmasına fırsat dahi verilmeden bastırılarak ağır zayıyatın önüne geçilmiştir. İstihbarat, muharebelerde oldukça etkili bir unsurdur. Kaldı ki, günümüzde terör örgütlerine karşı düzenlenen operasyonların başarısında istihbaratın önemi göz ardı edilemez.

Hz. Peygamber'in askerî başarısında büyük payı olan istihbarat amaçlı seriyyelerin ilki ve en meşhuru, hicretin on yedinci ayında vuku bulan Abdullah b. Caşş komutasındaki Batn-ı Nahle Seriyyesi'dir. Hz. Peygamber, genelde seriyyenin nereye, ne zaman ve ne amaçla yapılacağını gizli tutardı. Bir akşam, Abdullah b. Caşş'a sabah namazında mescide silahlarıyla gelmesini emretti. Sabahleyin silahlı olarak gelen Abdullah b. Caşş'a yanına muhacirlerden on iki (veya sekiz) kişi verip, kendisine Übeyb b. Kâ'b'a (ö. 33/654 [?]) yazdırdığı bir mektubu teslim etti. Abdullah'a Necid yolunu

³² Geniş bilgi için bk. İbn Seyyidi'n-Nâs, Ebû'l-Feth Muhammed b. Muhammed el-Ya'mûrî, *Uyûnu'l-Eser fi Funûni'l-Meğâzi ve's-Semâil ve's-Siyer*, nşr. İbrâhîm Muhammed Ramadân (Beirut: Dâru'l-Kalem, 1414/1993), 2/202; Diyârbekrî, Huseyn b. Muhammed b. el-Hasan, *Târîhu'l-Ĥamîs fi Ahvâli Enfesi'n-Nefîs* (Beirut: Dâru Şâdir, t.y.), 2/75.

³³ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/50; Sami b. Abdullah el-Mağlusî, *Siyer Atlası*. çev. Abdullah Karataş. thk. Muhammed Emin Yıldırım. (İstanbul: Siyer Yayınları 2018), 251.

³⁴ Buhari, "Cihad", 146; Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, çev. Nezire Eriç Yurter (İstanbul: Yeni Şafak Yayınları ts.), 12- 13.

takip ederek iki gün yürümesini, daha sonra vardığı yerde bu mektubu açıp gereğini yapmasını emretti. Abdullah b. Cahş da denilen şekilde davranıp vardığı yerde mektubu açtığında; Mekke'ye iki günlük mesafede olan Batn-ı Nahle denilen yere doğru gitmelerinin emredildiğini gördü. Mektupta güneyden gelecek olan Kureyş kervanının gözetlenip hakkında bilgi alınması da istenmişti.³⁵ Hz. Peygamberin istihbarat amacıyla gönderdiği seriyeler bununla sınırlı değildir. Abdullah b. Revaha ve Abbad b. Bişr'in Hayber Seriyeleri de bu gruptan olan istihbarat amaçlı seriyelerdendir.³⁶

4.6. Muhalifleri Ekonomik Açıdan Tehdit Etmek ve Yıpratmak

Hz. Peygamber, Medine'ye hicretten kısa süre sonra Müslümanlar için bağımsız bir Pazar yeri açmış, böylelikle bir yandan Müslümanların ekonomik olarak güçlendirilmesini, diğer taraftan da ekonomik ve siyasal açıdan Kureyş'in gücünü kırmayı hedeflemişti. Medine pazarının doğrudan hedefinde Yahudiler olsa da Müslümanların ekonomik açıdan güçlenmesinden dolayı en çok rahatsız olanların başında yer alan Mekkeliler, Arap kabileleri arasında kazanmış oldukları dinî üstünlüklerinin ve ticarî menfaatlerinin ciddî manada zarar görmesinden endişe duymaktaydı.³⁷ Bunun farkında olan Hz. Peygamber onları iktisadî zafiyete düşürüp Müslümanların bölgedeki etkinliğini ve üstünlüğünü artırmayı amaçlıyordu.

Medine'de hicretten sonra yeni bir devletin kurulması ve Kur'ân-ı Kerîm'de İslâm düşmanlarıyla savaşa izin verilmesi³⁸ üzerine Hz. Peygamber, mücadele hâlinde olduğu Kureyşli müşriklere karşı daha net ve kesin bir tavır ortaya koydu. Kureyş kervanlarının Medine çevresinden geçmesine engel olmayı, bunlara baskınlar düzenleyerek kendilerini iktisadî baskı altına almayı, can ve mallarına zarar vermek suretiyle onlara karşılık vermeyi kararlaştırdı.³⁹ Bu sebeple Bedir Savaşına kadar düzenlenen Hz. Hamza, Ubeyde b. Haris, Sa'd b. Ebi Vakkas (Harrar) Seriyeleri ile doğrudan, Abdullah b. Cahş seriyesi ile de dolaylı olarak Kureyş kervanları hedef alınmıştır. Hz. Peygamber'in ilk iki gazvesi de aynı şekilde Kureyş kervanına matuf düzenlenen seferler olmuştur.

Hz. Peygamber, hicretin birinci yılının Zilkade ayında⁴⁰ Sa'd b. Ebû Vakkâs'ı yirmi kişi ile beraber Kureyş kervanının yolunu kesmek üzere gönderdi. Dikkat çekmemek için yaya olarak yola çıkan bu birlik, gündüz

³⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye* 2/178; İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser*, 1/264; İbn Kesîr, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/366; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fî't-Tarih*, 2/10. Şulul, *Ana Hatlarıyla Sîyer-i Nebî*, 352. Mağlûsî, genel itibarıyla seriyeleri keşif ve savaş seriyeleri olmak üzere ikiye ayırır. Keşif seriyelerini de askerî istihbarat birlikleri olarak tanımlar. Bk. Mağlûsî, *Sîyer Atlası*, 198.

³⁶ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/6; Özdemir, "Seriyeye", 26/566; Geniş bilgi için bk. Mustafa Fayda, "Batnı Nahle Seriyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/202.

³⁷ Ömer Cide, "Hz. Peygamber'in Sasani Ve Bizans'ı Hedef Göstermesi", *Sosyal Bilimler Dergisi* 7/ 14. (Aralık 2017), 14.

³⁸ el-Hac, 22/39

³⁹ Fayda, "Batn-ı Nahle Seriyesi", 5/202.

⁴⁰ Bu seriyenin tarihi hakkında farklı görüşler vardır. Bunlar için bk. Serdar Özdemir, "Hz. Peygamber'in Seriyeleri", *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi*, (1996), 11, 12.

gizlenip gece yol alarak Harrâr bölgesine ulaşmış, ancak Kureyş kervanının bir gün önce oradan geçtiğini öğrenmeleri üzerine Medine'ye geri dönmüş-tü.⁴¹ Aynı yıl içerisinde Hz. Hamza komutasındaki 30 kişilik müfreze, 300 süvarinin koruduğu, Mekkeli müşriklerin ileri gelenlerinden Ebû Cehil'in de içerisinde yer aldığı ticaret kervanına saldırmak üzere İis mevkisine gönderilmiş, ancak Ebû Cehil'in bölgeden ayrılmasıyla çatışma yaşanmadan geri dönmüştür.⁴²

Hicretin 8. ayında Ubeyde b. Hâris kumandasındaki (سرية ربيع) "Râbiğ Seriyyesi", Batn-ı Râbiğ mevkiinde 60 süvari ile⁴³ Ehya denilen suyun başında 200 kişi ile birlikte bulunan Ebû Süfyan'ın kervanıyla karşılaşmış ve karşılıklı ok atışmalarından sonra iki grup ayrılmıştır.⁴⁴

Zeyd b. Hârise'nin (ö. 8/629) Karede'ye yaptığı seriyye de hicretten yirmi sekiz ay sonra Mekke ticaret kervanına yönelik yapılmıştır. 30.000 dirhem gümüş vb. eşyanın bulunduğu Mekkelilerin kervanının önü kesilmiş, eşyaları alınarak büyük bir ganimet ile Medine'ye dönülmüştür.⁴⁵

Zeyd b. Hârise, hicretin altıncı senesinde aynı şekilde Kureyşlilere ait Şam'dan çıkan kervanın önünü 170 kişilik birliğiyle keserek, kervanı mallarıyla beraber Medine'ye getirmiştir.⁴⁶ Aynı sene Zeyd b. Hârise'nin düzenlediği Vadiü'l Kurra Seriyyesi de aynı şekilde muhalifleri ekonomik açıdan yıpratmak amacıyla yapılan bir başka seriyyedir.⁴⁷

4.7. Zararlı Kişileri Etkisiz Hâle Getirmek

İslâmiyet'in gittikçe taraftar bulması, Müslümanların durumlarının iyileşmesi bazı şahıslarda gizli olan düşmanlık duygularını dışa vurmaya sebep oldu. Söz konusu kişiler, açığa vurdukları düşmanlıklarıyla söylem ve eylemlerde Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara ciddî zarar vermeye başlamışlardı. Hz. Peygamber, bu şahıslara haber göndermiş, kendilerini uyar-mış, buna rağmen bu kişiler düşmanca tutum ve davranışlarını ısrarla devam ettirmişlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber farklı bir metot kullanarak iflah olmayan bu tür insanları özel operasyonlarla etkisiz hâle getirme yoluna gitti.

Yukarda da değindiğimiz Lihyân kabilesinden Süfyan b. Halid el-Huzâa'nın, kavmini kışkırtıp Medine'ye saldırı düzenleme planı, Hz. Peygamber'in güçlü istihbarat kanalları aracılığıyla öğrenilmişti. Hz. Peygam-

⁴¹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/1, 11; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 1/ 600, 609; İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/3; İ Mağlusî, *Siyer Atlası*, 207;

⁴² İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/2; el-Halebî, *İnsânu'l-Uyûn*, 3/214; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 339.

⁴³ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/155.

⁴⁴ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/154; İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser*, 2/352; Mağlusî, *Siyer Atlası*, 207; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 344.

⁴⁵ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 1/35; Mağlusî, *Siyer Atlası*, 239; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 402.

⁴⁶ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/88.

⁴⁷ Vakidî, *Kitabu'l Meğâzî*, 2/564.

ber, zaman kaybetmeden Abdullah b. Üneys'i bu şahsı etkisiz hâle getirmek üzere görevlendirdi. Abdullah, Urene bölgesine geldiğinde Hz. Peygamber'in tarif ettiği grubu ve reisleri Süfyan'ı tanıdı. Ona, "*Ben Huzâalılardan bir adamım, duyduğuma göre Muhammed'e karşı ordu topluyormuşsun. Ben de sana katılmak istiyorum,*" deyip kendisine inandırarak gruba katıldı. Gece fırsat bulunca da Müslümanlara saldırmak üzere insanları etrafında toplayan Süfyan b. Halid'i öldürerek Medine'ye döndü.⁴⁸ Böylece birçok kişinin ölümü, bir kişinin ortadan kaldırılmasıyla engellenmiş oldu.

Benzer bir operasyon Umeyr b. Adî Seriyyesi'dir. Hicretin 19. ayında, Ramazan'ın bitimine yakın düzenlenen operasyonda Beni Ümeyye kabilelerinden Esmâ bint Mervân adlı kadın öldürüldü. Bu kadın, güçlü bir şairdi ve son derece etkili bir nüfuzu vardı. Sürekli İslâm'a, Müslümanlara ve tabii ki Hz. Peygamber'e hakaretler yağdırıyor, İslâm'ı küçümsüyordu.⁴⁹ Hz. Peygamber bu tavırdan çok rahatsızdı. Bu durumdan haberdar olan Umeyr b. Adî, âmâ olmasına rağmen gece düzenlediği bir operasyonla kadını öldürmüş ve sabah namazında Medine'ye dönüp haberini Hz. Peygambere ulaştırmıştır. Bu başarılı operasyondan sonra âmâ olan Umeyr'e "Ebû'l- Basir" denilmiştir.⁵⁰

Kâ'b b. Eşref'in (ö. 3/624) öldürülmesi de benzer amaçla yapılmıştır. Kâ'b, Nadiroğullarından olup çok güçlü bir şairdi. Müslümanların kazandığı Bedir zaferini kabullenememiş ve "yerin altı yerin üstünden daha hayırlıdır" diyerek⁵¹ düşmanlığını her fırsatta dile getirmişti. Zaman zaman Mekk'e gidip müşrikleri Hz. Peygamber'e karşı kışkırtmaktan geri kalmıyordu. Hz. Peygamber, "*Kâ'b için kim hazır? Çünkü o Allah ve Resulüne eziyet etmiştir.*" demesi üzerine Evs kabilesinden Muhammed b. Mesleme bir grup arkadaşıyla birlikte bu işi üstlenmiş ve Kâ'b b. Eşref'i kalesinde öldürmüşlerdi.⁵² Kâ'b b. Eşref'in öldürülmesi Hz. Peygamber'in bu tür planlar içinde olanlara bir gözdağı niteliğindedir. Nitekim büyük bir korku ile Hz. Peygamber'e gelip; Kâ'b'ın suçsuz olduğunu ve bir tuzak ile öldürüldüğünü ifade edenlere Hz. Peygamber: "Şiirleriyle bize eziyet ettiğini, yerinde rahat durmadığını" ifade ettikten sonra; "Hz. Peygamber'e eziyet edenlerinin sonunun böyle olacağını" haber vererek bundan böyle Müslümanları karalayarak, onlara iftira adıp sosyal hayatta Müslümanları itibarsızlaştırmanın

⁴⁸ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/50; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 421.

⁴⁹ Geniş bilgi için bk. İhsan Arslan, "İslâm Devleti'nin İstiklal ve İstikbalini Tehdit Eden Şairlere Karşı Hz. Peygamber'in Tavrı", *Akademik Siyer Dergisi*, Yıl:1, Sayı: 2, (Haziran 2020), 121-122.

⁵⁰ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/25-26; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 386; İhsan Arslan, "İslâm Devleti'nin İstiklal ve İstikbalini Tehdit Eden Şairlere Karşı Hz. Peygamber'in Tavrı", 124-125.

⁵¹ İbn İshâk, *es-Sîre (nşr. Süheyl Zekkâr)*, 1/317; el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/121; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/51.

⁵² İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/30-34; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/54.vd.; Mağlûsî, *Siyer Atlası*, 233; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 400.

söylem ve eylemlerine göz yumulmayacağını, onlarla kılıç ile muamele edileceğini ifade etmiştir.⁵³

Diğer bir hâdise olarak Abdullah b. Atık tarafından hicretin altıncı senesinde Yahudi zenginlerinden olan Ebû Rafî'e karşı tertip edilen seriyeyi zikredebiliriz. Ebû Rafî b. Ebû'l- Hukayk, Hayber'de Gatafan Kabilesinden ve müşrik Araplardan adam toplayıp Müslümanlara büyük bir saldırıya hazırlanmıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, İbraniceyi de bilen Abdullah b. Atik komutasında bir müfreze hazırladı ve hemen Hayber'e yolladı. Abdullah b. Atik ve beraberindekiler, kendisine hediyeler getirdiklerini belirterek Ebû Rafî'in evine girdiler ve onu öldürdüler. Abdullah b. Atik'in İbranice bilmesi, Ebû Rafî ile iletişim kurması, bu planın olumlu neticelenmesinde etkili oldu. Hayberliler, üç bin kişilik bir orduyla Abdullah b. Atik ve adamlarının peşine düştüler, ancak Abdullah onları atlatmayı başardı ve müfrezesi ile birlikte sağ salim Medine'ye dönmeyi başardı.⁵⁴

Ebû Rafî'in öldürülmesi üzerine Yahudilerin başına Üseyr b. Zarim seçilmişti. Üseyr, ilk önce Ebû Rafî'nin intikamını almaya yeltendi. Bunun için Gatafan ve diğer Arap kabileler arasında dolaşarak Hz. Peygambere karşı savaşmak üzere ordu topladı. Bunu haber alan Hz. Peygamber durumu netleştirmek için Abdullah b. Revaha'yı üç kişilik bir grupla gönderip durumu teyit edince, 30 kişilik gönüllü bir birliği Hayber'e, Üseyr b. Zarim'in üzerine gönderdi. Abdullah b. Revaha, Üseyr'e, Hz. Peygamber'in kendisini Hayber'e vali tayin etmek istediğini, bunun için de Medine'ye davet ettiğini iletmek üzere yanına geldiğini bildirdi. Üseyr, yanına otuz Yahudi daha alarak yola çıktı. Karkaratü's- Sibâra mevkiine vardıklarında Üseyr, kendilerine eşlik eden Müslümanlara saldırmak isteyince, Müslüman birliği buna fırsat vermeden onları öldürüp Medine'ye geri geldiler.⁵⁵

Amr b. Ümeyye el-Damrî Seriyesini de bu kategoride değerlendirmek mümkündür. Ancak bu seriyeyi diğerlerinden ayıran bir tarafı vardır. Ebû Süfyan; *"Muhammed çarşıda, pazarda geziyor, bu fırsatı değerlendirip ona suikast düzenleyelim."* dedi ve bunun için yiğit ve cesaretiyle tanınan Amr b. Ümeyye el-Damrî ile anlaştı. Hz. Peygamber, Beni Abdüleşel kabilesinin mescidinden çıktığı sırada, kendisine suikast maksadıyla Medine'ye gelen Amr'ı fark etti. *"Bu adam bir hıyanet peşinde."* deyince Amr hızlı davranıp Hz. Peygambere saldırmaya çalıştı, ancak Üseyd b. el- Hudayr tarafından etkisiz hâle getirildi. Hz. Peygamber ona; doğruları ve kim olduğunu anlattırsa hayatının bağışlanacağını söyledi. O da durumu olduğu gibi anlattınca Hz. Peygamber onu affetti ve Amr Müslüman oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber onu ve Seleme b. Eslem'i, Ebû Süfyân'ı öldürmek üzere Mekke'ye

⁵³ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/192; Geniş bilgi için bk. İhsan Arslan, "İslâm Devleti'nin İstiklal ve İstikbalini Tehdit Eden Şairlere Karşı Hz. Peygamber'in Tavır", 126.

⁵⁴ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/93; el-Halebî, *İnsânu'l-Uyûn*, 3/227; Mağlûsî, *Siyer Atlası*, 274; İ. Lütfü Çakan, "Abdullah b. Atık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/86.

⁵⁵ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/94; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 487.

gönderdi. Amr'ın Mekke'de görülmesi üzerine müşrikler, "Amr buraya hayırlı bir iş için gelmemiştir" deyip hemen toplandılar. Deşifre olduğunu öğrenen Amr Medine'ye dönmeye karar verdi. Yolda birkaç müşriki öldürüp birini de esir olarak Medine'ye getirdi.⁵⁶

Hz. Peygamber bu seriyye ile Mekkeli liderlere şu mesajı vermeye çalışmıştır: "Artık kendi evinizde de rahat olamayacaksınız." Bu korku, toplum psikolojisini yönetme açısından önemli bir örnektir. Zira karşı tarafı sürekli korku ve baskı altında tutmak, düşmanı dize getirmenin en caydırıcı yollarından biridir.

4.8. Muhtaç Olanlara Yardım Etmek

Bu başlığa en güzel örnek Zeyd b. Hârise'nin başında bulunduğu (حسمى)Hisma Seriyyesi verilebilir. Dihye b. Halef el- Kelbî, Bizans Kralı Kayser'in yanından hediyelerle dönerken Cüzam mevkiinde Hüneyd b. Arıd ve oğulları tarafından yolu kesilmişti. Hüneyd ve adamları, Dihye'nin eşyalarını ve elbiselerini alıp kaçtılar. Dihye, bu durumu Hz. Peygambere bildirince, Hz. Peygamber bunların üzerine Zeyd b. Hârise komutasında 500 kişilik bir birlik gönderdi. Birlik, başta Hüneyd ve oğulları olmak üzere çok sayıda kişiyi öldürerek epey bir ganimetle Medine'ye döndü. Ancak aynı kabileden başka bir grup gelip Müslüman olmayı kabul ettiklerini ve esir edilenlerin bağışlanmasını istediler. Hz. Peygamber bunları affedip mallarını esirleriyle beraber geri verdi.⁵⁷ Arap toplumunda kendisinden yardım dileyenin yardımına koşmak hem bir itibar hem de bir güç ifadesiydi. Nitekim şair Ebû Tamame bir şiirinde bu anlayışı şöyle dile getirir: "Yardıma çağrıldıklarında kim çağırıyor, hangi savaşa yahut nereye diye hiç sormazlar."⁵⁸ Hz. Peygamber sosyal yapının bu boyutuna dikkat ederek hem haksızlığa uğramış hem de yardım talebinde bulunmuş bir mazluma el uzatmıştır. Af dileyeni bağışlamak toplum nezdinde büyüklük olarak addedilirdi. Bu sebeple Hz. Peygamber onları affederek kendi konumuna yakışanı yapmış ve böylece itibarına itibar katmıştır.

4.9. Müslümanların Mallarına ve Canlarına Zarar Verenleri Bertaraf Etmek

Hicretin altıncı senesinde Kürz b. Cabir el- Fihri, (6/628) Uranilere karşı (سرية كرز بن جابر) ismiyle bir seriyye düzenledi. Bu seriyyenin gerekçesi şu idi: Ureyne kabilesinden sekiz kişilik bir grup Medine'ye gelip Müslüman olmuştu. Ancak Medine'de vebaya yakalanınca Hz. Peygamber onları Kuba yakınında Zülcedr denilen yere gönderip sıhhat buluncaya kadar bugünkü tabirle karantinada kalmalarını istemişti. Bunlar da Hz. Peygamber'in bu iyiliğine hıyanet ettiler. Hz. Peygamber'in çobanı Yesâr'ı acımasızca öldür-

⁵⁶ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/96-97.

⁵⁷ el-Vâkıdî, *el-Meğâzi*, 2/555; İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/89-90; İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser*, 2/146.

⁵⁸ Ebû Zekeriyye et-Tebrizi, *Şerhu Divâni'l-Hamâse* (Beyrut: Daru'l Kalem trz), 1/33; Geniş bilgi için bk. Harun Ögmüş, *Câhiliyye Döneminde Araplar*, (İstanbul: İz Yayıncılık 2013), 134

düler, zekât develerini de çalıp oradan uzaklaştılar. Haberi alan Hz. Peygamber, sekiz kişilik bu eşkiya grubunu yakalamak üzere yirmi kişilik bir birlik tertip etti, başına da Kürz b. Câbir'i komutan olarak görevlendirdi. Kürz, Cümmâ otağına giderek eşkiyaları yakaladı ve Medine'ye getirdi. ez-Zağabe'de bulunan Hz. Peygamber bunları kısasla cezalandırdı.⁵⁹

Ümmü Kırfe (أم قرفة) seriyyesi de benzer bir nitelik taşımaktadır. Zeyd b. Hârise, içinde Hz. Peygamber'in ve ashabının mallarının olduğu bir kervanla Şam'a ticarete gitmişti. Vadiu'l-Kurra'ya yakın bir yerde Fezâre kabilesinden olan Benî Bedr'den bir grup onu ve arkadaşlarını dövüp mallarını aldılar. Ellerinden kurtulan Zeyd, Hz. Peygamber'e gelip durumu anlatınca Hz. Peygamber de onu bir seriyye ile saldırganların üzerine gönderdi. Seriyye, Müslümanların intikamını almakla kalmadı; aynı zamanda Hz. Peygambere küfreden, bununla da yetinmeyip torunlarından 30 atlıyı Peygamberi öldürmek amacıyla gönderen Ümmü Kırfe adındaki kadını da ortadan kaldırdı.⁶⁰

4.10. Hedef Şaşırtmak

Hz. Muhammed (sas), bir Peygamber olmasına rağmen muvaffak olma noktasında bir beşerin yapması gereken adımları atmış, önlemleri almıştır. Savaşlardaki az zayıyla büyük muvaffakiyetler elde etmesinin arka planında yatan hususlardan biri de budur. Zaman zaman düşmanı şaşırtmak, onları hazırlanmasına fırsat vermemek için hedef şaşırtmalı seriyyeler düzenlemiştir. Bunlardan biri de Mekke'nin fethi öncesinde hedef şaşırtma amacıyla Ebû Katede'nin Batn-ı İdam bölgesine düzenlediği (سرية بطن إضم) "Batn-ı İdam Seriyyesi"dir (Ramazan 8/Ocak 630). Bu seriyye şaşırtma amacıyla düzenlenmiştir.⁶¹ Zaten Hz. Peygamber, (Tebük gazvesi hariç) bir gazveye çıkacağı zaman muhakkak başka bir yöne gider gibi yapardı.⁶²

4.11. İslâm'ı Tebliğ Etmek

Hz. Peygamber bir yandan istihbarat, güvenlik ve Mekkelileri ekonomik baskı altında tutma faaliyetlerine önem verirken diğer taraftan tebliğ faaliyetlerine devam ediyor, bu amaçla çeşitli seriyyeler düzenliyordu. Hicretin

⁵⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye* (nşr. Muştafâ es-Saqqâ v.dğr.), 2/640; İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/95; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*,487; Asri Çubukçu, " Kürz b. Cabir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 26/575. Bu olay üzerine şu ayet indi: *Al-lah'a ve peygamberine karşı savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası ancak ya öldürülmeleri veya asılmaları yahut el ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi ya da buldukları yerden sürgün edilmeleridir. Bu, onların dünyada uğradıkları aşığlayıcı cezadır. Âhirette ise onlar için büyük bir azap vardır.* (Maide5/33)

⁶⁰ Vâkıdî, *Meğazi*, 1/5, 564; İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/92; el-Halebî, *İnsânu'l-Uyûn*, 3/252; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*,486; Bu seriyye komutanının Hz. Ebû Bekir olduğu ve Ümmü Kırfe'nin kıızıyla birlikte esir alınıp Medine'ye getirildiği de nakledilir. Bk. Müslim, "Cihâd", 46;Ya'kûbî, *et-Târîh*, 132;Taberî, *et-Târîh*, 2/643; Geniş bilgi için bk. Elnure Azizova, "Vadilkurâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 40/421-423.

⁶¹ Vâkıdî, *el-Meğâzi*, 2/797; İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser*, 2/207, 353. Geniş bilgi için bk. Ahmet Önkal, "Batn-ı İdam Seriyyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV.Yayınları, 1992), 5/202.

⁶² İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, 2/169.

altıncı senesinin Şaban ayında Kelb kabilesi üzerine Abdurrahman b. Avf komutasındaki (سرية دومة الجندل) “Dumetü’l Cendel Seriyesi” bunlardan biridir.⁶³ Hz. Peygamber, Dumetü’l Cendel bölgesindeki Hıristiyanları İslâm’a çağırarak üzere bir ekip göndermiş, başına Abdurrahman b. Avf komutan tayin etmiş, hatta sarığını bizzat kendisi bağlamıştı. Tebliğ amacıyla gönderdiği bu orduya tebliğ içeriğine uygun şu tavsiyelerde bulundu: “Allah yolunda Allah’ı inkâr edenlerle savaşın, hainlik etmeyin, vefasızlık göstermeyin, çocukları öldürmeyin. Ey insanlar! Şu beş şeyden şiddetle sakınınız: Bir toplum ölçüde hile ve haksızlık yaparsa hakka dönünceye kadar Allah o toplumdaki nimetini alır. Bir toplum ahdini bozarsa Allah onların üzerine düşmanları musallat eder. Zekâtı vermekten kaçınan bir topluma hayvanların susuzluktan kırılma bile Allah onların üzerine semadan yağmuru indirmez. Bir toplumun yaşamında kötü durumlar baş gösterirse Allah onlara veba salgını verir. Bir toplum Allah’ın kitabıyla hükmetmez ise Allah onları parça parça edip birbirine düşürür.”⁶⁴ Bu uyarılarla bölgeye varan birlik, günlerini İslâm’a davet ile geçirdi. Üç günün sonunda Kelb kabilesi reisi Asbağ b. Amr el-Kelbî ve kabilesinden bazı kişiler Müslüman oldular. Daha sonra seriyye komutanı Abdurrahman, Hz. Peygamberin tavsiyesi üzerine kabile reisinin kızıyla evlenip Medine’ye döndü.⁶⁵

Hz. Peygamber hicretin onuncu senesinin Rebiü’lahir (veya Cemâziyelahir) ayında Necran’daki Haris b. Kâ’b’ı İslâm’a davet etmek üzere Hâlid b. Velîd komutasında bir seriyye gönderdi. Hâlid b. Velîd insanlara, “İslâm’a giriniz, emniyet bulunuz” dedi ve kendilerine Müslümanlığı kabul etmek ya da savaşa razı olmak seçeneklerini sundu. Halk da Müslümanlığı tercih etti. Hâlid b. Velîd, durumu Hz. Peygambere bildirdi. Hz. Peygamber de sevincini belirtip bir grupta yanına çağırarak onları onurlandırdı.⁶⁶

Hz. Peygamber, hicretin onuncu senesi Ramazan ayında, İslâm’a davet amacıyla⁶⁷ Ali b. Ebû Tâlib’i 300 kişilik bir seriyye ile Yemen’e gönderdi.⁶⁸ Hz. Peygamber, Hz. Ali’yi gönderirken şu uyarıyı yaptı: “Onları tevhide davet et. Bunu kabul ederlerse, namaz kılmalarını ve mallarından zekât paylarını fakirlere vermelerini söyle. Bunları yaparlarsa bunlardan başka bir şey isteme. Unutma! Bir kişinin senin vesilenle hidayete ermesi, üzerinde güneşin doğup battığı her şeyden daha hayırlıdır.”⁶⁹

⁶³ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/5.

⁶⁴ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/561; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/ 632; el-Halebî, *İnsânü'l-Uyûn*, 3/255.

⁶⁵ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/560; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/ 632; İbn Kesîr, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/340; et-Taberî, *et-Târîh*, 2/ 642.

⁶⁶ Geniş bilgi için bk. İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye* 2/592-594; Suheyli, *er-Ravd'ul-Unf*, 7/490; İbn Kesîr, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 4/188; el-Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 2/95.

⁶⁷ Hz. Peygamber’in İslâm’a davet amacıyla gönderdiği tebliğcilerin bu görevleri dışında valilik, âmillik ve kadılık gibi görevleri de bulunuyordu. Detaylar için bk. Abdülkerim Öner, *Beytülmâl Devlet Hazinesi*, İstanbul: (Siyer Yayınları, 2019), 45.

⁶⁸ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 3/1079.

⁶⁹ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 3/1079.

4.12. Putperetliğin Sembollarını Temizlemek

Hz. Peygamber'in hedeflerinden biri de Tevhid ilkesiyle örtüşmeyen putperestliğin sembolleri olan putları ortadan kaldırmaktı. Ancak toplumun zihninde iyice yer etmiş şirk düşüncesini tamamen kaldırmak için zamana ihtiyaç vardı. Zira insanlar kutsal kabul ettikleri o putların kendilerine zarar vereceklerine inanıyor ve bu sebepten dolayı da bu putlardan çekiniyorlardı. Hatta bu putların zararından emin olmak için daha üstün bir güç atfettikleri putlara daha fazla tapma ihtiyacı hissediyorlardı. Hâlbuki Kur'an daha önceki ümmetlerden de örnekler vererek bu putların kendilerine zarar veremeyeceklerini Hz. Peygamber vasıtasıyla sık sık hatırlatıyordu.⁷⁰

Ancak bölge toplumunun putperestlik algısı bundan biraz farklı idi. Araplara, Kur'an'ın şirk olarak tanımladığı putlar sadece aracı, Allah'ın ortakları idi.⁷¹ Bu sebeple her kabilenin Allah ile kendi aralarında aracı olduğunu düşündükleri özel putları vardı.⁷² Bu putlar aynı zamanda kabilenin âdeta bayrağı, sembolü idi. Ayrıca bunlar temsil konumunda olduklarından birleşik bir üst toplum kurmaya da engeldi. Kutsalların çokluğu birliğe değil, bölünmeye hizmet ediyordu. Şirkin sembolü nesnelere ortadan kaldırılması şirk inancından kurtulma adına önemli bir işlevi yerine getirecekti. Aracı olarak kabul ettikleri bu putların olmaksızın da kâinat çarkının döndüğünü onlara göstermek ve toplumsal bütünlüğü tek ilah etrafında sağlamak amacıyla meşhur putların ortadan kaldırılması için çeşitli seriyeler düzenlendi. Bunlardan birkaçını şu şekilde açıklayabiliriz: Hâlid b. Velîd, Uzza putunu yıkmak üzere otuz kişilik bir birlik ile Nahle'ye gitti. Bu put, Kureyşlilerin ve Beni Kinane'nin en büyük putu idi. Putun bekçisi ve hizmetçisi de Şeybanilerden Dübeyye es-Sülemî idi. Bekçi Halid'i görünce: "Ey Uzza saldır, örtünü at ve kendini koru" diye bağırmaya başladı. Daha sonra Halid bir cadı olarak görünen Uzza'nın başını vurdu ve bekçisini de öldürdü. Böylece yıllarca tapılan bu put, Hâlid b. Velîd tarafından hicretin sekizinci yılında yıkıldı.⁷³

Halid b. Velid Uzza'yı kırdıktan sonra Allah Resulü'ne gelerek; *"Allah'a hamd olsun ki bize İslâmiyet gibi yüce bir dini ikram etti. Ben, babamın yüz deve ve koyun içerisinde en iyisini seçerek götürüp Uzza için kurban ettiğini, yanında üç gün kaldıktan sonra sevine sevine yanımıza döndüğünü görürdüm. Babamın işitmez, görmez, zarar ve fayda vermez bir taş ve ağaç parça-*

⁷⁰ Bunun ile bazı ayetler için bk. el-En'âm 6/71; A'râf, 7/192, 197; Hac, 22/ 12; Furkân, 25/3; en-Necm, 53/19.

⁷¹ Yusuf, 12/106; zamanla bu ortak araçlar "ilah"ın sıfatlarını da almaya başlıyorlardı. Bu durumu biraz daha ileri taşıyarak putlara esmaü'l hüсна adlarını vermişlerdir. Bk. Cevad Ali, *Esnâmü'l Kitabat*, (Bağdat: Daru'l Varak 2007), 12.

⁷² Günaltay, *İslam Öncesi Araplar ve Dinleri*, s. 71. Kabilelerin taptıkları putlar ile ilgili bk. İbnü'l-Kelbî, *Kitâbü'l Esnâm*, çev. Beyza Bilgin (Ankara: Ankara Okulu Yayınları 2016), 41 vd.

⁷³ İbn Sa'd, *Kitabu't-Tabakatü'l-Kebir*, 2/149; İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân el-Bustî, *es-Sîretü'n-Nebeviyye ve Ahbâru'l-Hulefâ'*, nşr. Azîz Bey v.dğr (Beirut: el-Kutub'u's-Sekâfiyye, 1417/1996), 1/340; İbnü'l-Kelbî, *Kitâbü'l Esnâm*, çev. Beyza Bilgin (Ankara: Ankara Okulu Yayınları 2016), 61-65; el-Halebî, *İnsânu'l-Uyûn*, 3/ 275; Şulul, *Ana Hatlarıyla Sıyer-i Nebi*,568.

sına kurbanlar keserek hayatını bununla nasıl geçirdiğini düşündükçe şaşıyorum.”⁷⁴ ifadeleriyle putların kendini korumaktan bile aciz kaldığını göstermesi durumun psikososyal boyutunu göstermesi açısından önemlidir.

Amr b. el- As, Hüzeyl kabilesinin putu olan Süva’yı hicretin sekizinci senesi Ramazan ayında ortadan kaldırdı.⁷⁵

Sa’d b. Zeyd, Menat putunu yıkmak için hicretin sekizinci senesi Ramazan ayında bir seriyye düzenledi.⁷⁶ Aynı yıl Hz. Peygamber Tufeyl b. Amr ed- Devsî komutasında bir birlik oluşturarak Zülkeffeyn putunu yıkmaya gönderdi.⁷⁷

Hz. Peygamber, hicretin dokuzuncu senesinde Hz. Ali komutasında (سرية علي بن أبي طالب) 150 kişilik bir birliği Tay Kabilesinin putu olan Fülüsü’yü yıkmak üzere gönderdi.⁷⁸

4.13. Güvenli Alan Oluşturmak

Hicret ile başlayan Medine döneminin başından Hz. Peygamberin vefatına kadar devam eden Seriyelerin bir diğer önemli amacı olarak Müslümanlar için güvenli bir alan oluşturmak olduğunu söyleyebiliriz. Aslında buraya kadar başlıklar hâlinde açıklamaya çalıştığımız seriyyelerin düzenleme gerekçesinin arka planında Müslümanlar için güvenli bir yaşam alanı oluşturmak vardır. Kalabalık olmayan, hızlı hareket eden ve sıkı bir disipline sahip olan bu seriyyeler, Müslüman toplumun gücünü dışa vurmada da en önemli bir unsur olmuştur. Bu da ticari anlamda Kureyş’in sahip olduğu İläfa⁷⁹ karşın yeni bir gücün yani Medine İläfinin varlığı demektir. Bu seriyyeler ve sonrasında yapılan savaşlarla Kureyş’in gücü zedelenmişti. Bu yeni durum, kabileleri Kureyş’i daha da tedirgin edecek şekilde yeni bir güç merkezi olan Medine’ye yöneltmiştir.⁸⁰

SONUÇ

Hz. Peygamber döneminde gerçekleşen seriyyelerde değişik amaçlar güdülmüştür. Yeni kurulan İslâm devletini muhafaza etmek, düşmanların saldırılarına karşı hazırlıklı olmak, onların şerlerinden beri olmak gibi amaçların yanında, isteyenlere yardımda bulunmak, Müslümanlardan gasp

⁷⁴ Geniş bilgi için bk. İbrahim Usta, *İslam Öncesi Arap Mitolojisi*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 147 vd.

⁷⁵ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/6; İbn Sa’d, *Kitabu’t-Tabakati’l-Kebir*, 2/150; el-Halebî, *İnsânu’l-Uyûn*, 3/276; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 568.

⁷⁶ İbn Sa’d, *Kitabu’t-Tabakati’l-Kebir*, 2/150; el-Halebî, *İnsânu’l-Uyûn*, 3/276; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 570.

⁷⁷ İbn Sa’d, *Kitabu’t-Tabakati’l-Kebir*, 2/160; Şulul, *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*, 578.

⁷⁸ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 3/984; İbn Hibbân, *es-Sîretu’n-Nebeviyye*, 1/366; İbn Sa’d, *Kitabu’t-Tabakati’l-Kebir*, 2/166; İbn Seyyidi’n-Nâs, *Uyûnu’l-Eser*, 2/257.

⁷⁹ İläf; slâm öncesi dönemde Kureyş kabilesinin bazı kabile ve ülkelerle yaptığı ticaret antlaşmalarını, bu maksatla verilen serbest dolaşım iznini ifade eden bir terimdir. Geniş bilgi için bk. Muhammed .Hamidullah, “İläf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/63-64. Ayrıca bk. İbn İshâk, *es-Sîre (nşr. Süheyl Zekkâr)*, 1/5.

⁸⁰ Bu konuda geniş bilgi için bk. Wadah Khanfar, *İlk Bahar*, çev. M.Yuşa Solak&Hasan Hacac, (İstanbul: Vadi Yayınları, 2021), 244 vd.

ettikleri mallarla zenginleşen Mekkelilerin ticaret hayatını tehdit etmek ve bu mallarından Müslümanları faydalandırmak amacıyla seriyyeler düzenlemiştir. Yine güvenlik, keşif, istihbarat ve antlaşmalar yapmak amacıyla da birçok seriyye tertip edilmiştir. Her seriyyenin psikolojik, sosyolojik ve tarihsel açıdan ciddi etkileri olmuştur. Bu üç eksen üzerine kurulu seriyyeler, Müslümanlar açısından gücün gösterimi, muarızlar açısından korku verici ve caydırıcı bir rol ifa etmiştir. Bu açıdan seriyyeler, Müslümanların psikososyal tarihi açısından dikkatle incelenmesi gereken bir konudur.

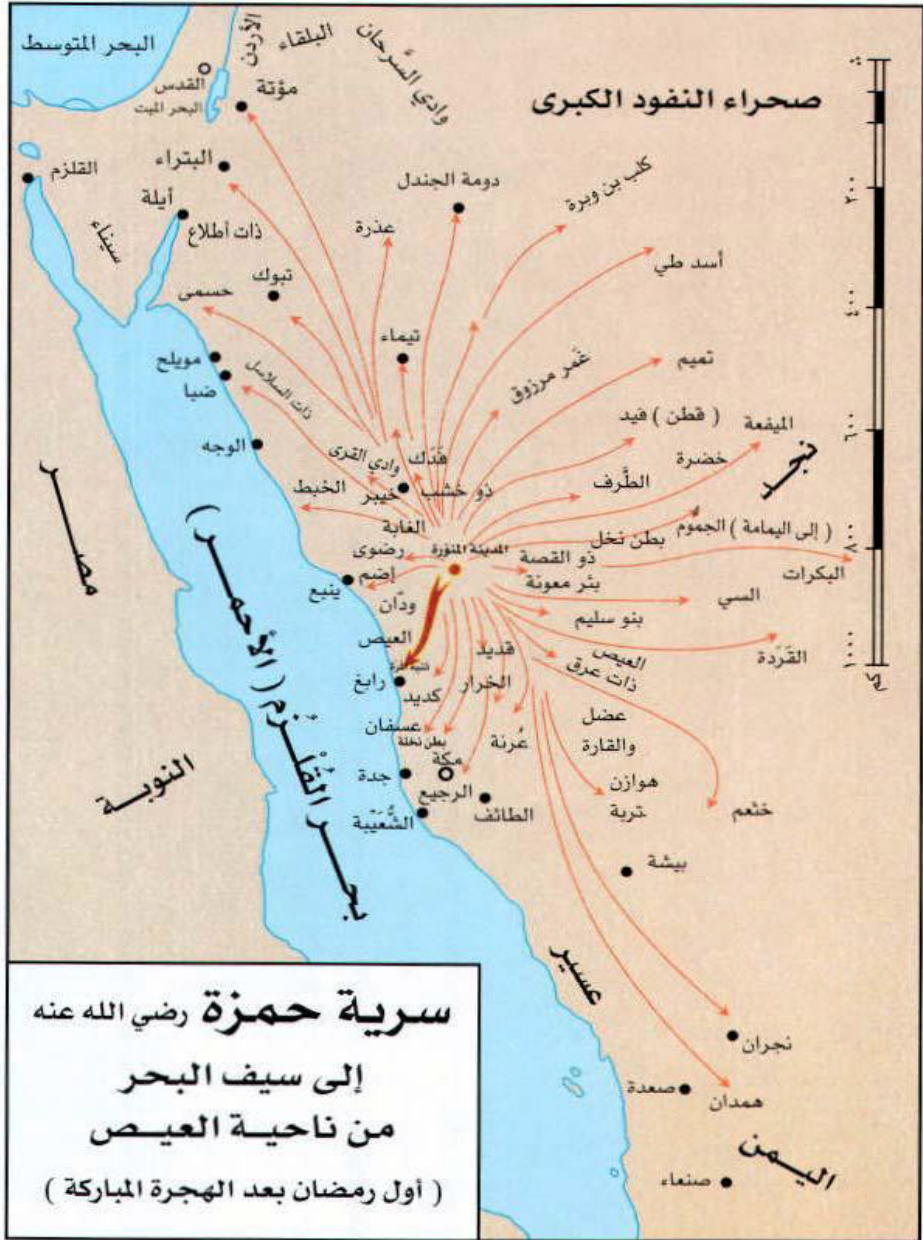
Kısa sürede yeni inşa edilen ümmet toplumunun kaynaşmasında, bu yeni toplum bireylerin birbirleriyle kaynaşması, birbirlerine itaat etmeleri, aynı hedefe yönelmeleri, o dönemin asabiyet toplumu değerleri açısından bakıldığında kısa sürede oluşan bu durum büyük bir başarı olmuştur. Zaman zaman adeta bugünkü askerî tatbikatları andıran bu seriyyeler daha sonraki büyük savaşlarda ciddi olumlu etki ile beraber büyük komutanların yetişmesine katkı sağlamıştır.

Hız. Peygamberin bu seriyyelerle bir avuç Müslüman kitleyi hem Medine ve civarın hem de Mekkelilerin saldırı ve tuzaklarında azami derecede korumuştur. Bu caydırıcı güvenlik birimi ile Müslüman toplum için "güvenli alanın" tesisine büyük rol oynamıştır.

Tebliğ amacıyla yapılan seriyyelerin de önemli bir işlev gördüğünü özellikle ifade etmek gerekir. Zira kabilelere böyle bir yöntemle davet olmamıştır. -Yemen Seriyyesinde görüldüğü üzere- haraca bağlamak yerine zekâtla fakirlere yardımda bulunulması, toplumun sosyal yapısında o döneme kadar pek alışlagelen bir durum değildi. Bu durum açısından tebliğ edilen dinin erken kabul görülmesine ve daha sonrası dönemler için de bu inancın kökleşmesine sebep olmuştur.

Seriyyelerin çok amaçlı olması Müslümanlara yönelik sert bir direnişin önünü almış ve böylece vuku bulması muhtemel olan savaşlarda çok sayıda şehit verilmesinin de önüne geçilmiştir. Zira birçok savaş, bu şekilde başlamadan etkisiz hâle getirilmiştir. Bir kabilenin bu şekilde etkisiz hâle getirilmesi, başta Kureyş olmak üzere diğer muhtemel mütecaviz kabilelere de bir gözdağı olmuştur. Birçok saldırı planı uygulama fırsatı bulamadan seriyyelerle sonuçsuz bırakılması Hz. Peygamberin toplum psikolojisi açısından kitlelere kendisini kabul ettirmesi, barış anlamı taşıyan İslâm'ın temel ruhuyla örtüşen bir adımdır.

Müslümanların maddî varlıklarına yönelik zararların bertaraf edilmesinin yanında İslâm'ın inanç değerlerine zarar veren şirk sembolleri de bu seriyyelerle ortadan kaldırılmıştır. Bunların ortadan kaldırılmasıyla, putpe-restleri inanç noktasında toplumu yeniden düşünmeye sevk etmiştir. Mekte'nin fethi öncesinde kimsenin putlarına karışmaması da bu anlamda dikkat çekicidir.

Harita:1 Seriyelerin Yayıldığı Güzergâhlar ve İlk Seriyye Olan Hz. Hamza Seriyesi, Şevki Ebû Halil, *Atlasu's Sireti'n-Nebeviye*, (Dimaşk: 2003), 96.

KAYNAKÇA

- Ağırman, Mustafa. "Gamre Seferi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/341-342. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Algül, Hüseyin. "Gazve" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/488. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Algül, Hüseyin. "Kuratâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/431. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Ali, Cevad, *Esnamü'l Kitabât*, Bağdat: Daru'l Varak 2007.
- Arslan, İhsan. "İslâm Devleti'nin İstiklal ve İstikbalini Tehdit Eden Şairlere Karşı Hz. Peygamber'in Tavrı", *Akademik Siyer Dergisi*, Yıl:1, Sayı: 2, (Haziran 2020), 119-130.
- Azizova, Elnure. "Vadilkurâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/421-423. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Buḥârî, Ebû Abdullâh Muḥammed b. İsmâ'îl, *el-CâmiU'l-Musnedu's-Sahîhu'l-Muḥtasar*, nşr. Muḥammed Zuheyr en-Nâsır. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Tāvķi'n-Necât. 1422/2011.
- Çakan, İsmail Lütfü. "Abdullah b. Atîk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/86. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Cide, Ömer "Hz. Peygamber'in Sasani Ve Bizans'ı Hedef Göstermesi", *Sosyal Bilimler Dergisi* 7/ 14. (Aralık 2017), 12-23.
- Cide, Ömer. *İslam Fetihlerini Kolaylaştıran Uygulama; EMÂN*, Ankara: İlâhiyât Yayınları, 2020.
- Çubukçu, Asri. "Kürz b. Cabir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/575. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Diyârbekrî, Huseyn b. Muḥammed b. el-Ḥasan. *Târîhu'l-Ḥamîs fi Aḥvâli Enfesi'n-Nefîs*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdir, t.y.
- Ebû Dâvûd, Suleymân b. el-EşAs es-Sicistânî. *Sunenu Ebî Dâvûd*, nşr. Adil Muḥammed, Ammâr Abbâs. 8 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1436/2015.
- Ebû Halil, Şevki, *Atlasu's Sireti'n-Nebeviyye*. Dımaşk: 2003.
- Ebû Mansûr es-Se'âlibî, Ebû Mansûr Abdulmelik b. Muḥammed b. İsmâ'îl. *Fıḫhu'l-Luĝa ve Sırru'l-Arabiyye*, nşr. Abdurrezzâķ el-Mehdî. Beyrut: İhyâu't-Turâsi'l-Arabî, 1422/2002.
- el-Ḥalebî, Ebû'l-Ferec Alî b. İbrâhîm b. Aḥmed Nüreddîn b. Burhâneddîn (ö.1044/1634), *İnsânu'l-Uyûn fi Sireti'l-Emîni'l-Me'mûn* (nşr.), 1-3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1427/2006.

- el-Makrîzî, Ebû'l-Abbâs Aḥmed b. Alî el-Ḥuseynî (ö.845/1441), *İmtâu'l-Esmâ'* (nşr. Muḥammed Abdulḥamîd en-Nemîsî), 1-15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1420/1999.
- Erkocaaslan, Recep. "Müslümanlar ile Hristiyan Bizans İmparatorluğu'nun İlk Karşılışması: Mu'te Seriyyesi", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (2017), 129-158.
- Erul, Bünyamin. "Zeyd b.Hârîse", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/319-320. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- et-Tebrîzi, Ebû Zekerîyye. *Şerhu Divâni'l-Hamâse*, 1 Cilt, Beyrut: Daru'l Kalem trz.
- ez-Zehebî, Ebû Abdullâh Muḥammed b. Aḥmed b. Osmân b. Kâymâz (ö.748/1347), *Târîḥ âlâslâm vvfât âlmsâhîr vâlâAlâm* (nşr. Dr. bşâr Avâd Maarvf), 1-15.Cilt. Dâru el-Ġarb âlâslâmî, âlâvly, 2003 m .
- Fayda, Mustafa. "Batnî Nahle Seriyyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5/202. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Firuzabadî, Muhammed b. Yakub. *Kamusu'l-Muhit*. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 2009.
- Günaltay, Şemseddin. *İslâm Öncesi Araplar ve Dinleri*, sadeleştirenler: M. Mahfuz Söylemez& Mustafa Hizmetli, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1997.
- Ḥaḍarî, Muḥammed b. Affî el-Bâcûrî. *Nûru'l-Yaḳîn fî Sîreti Seyyidi'l-Murselîn*, nşr. Heysem Hilâl. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1425/2004.
- Ḥalebî, Ebû'l-Ferec Alî b. İbrâhîm b. Aḥmed Nûreddîn b. Burhâneddîn. *İnsânu'l-Uyûn fî Sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1427/2006.
- Hamîdullah, Muhammed. *Hz. Peygamberin Savaşları*, çev. Nezire Erinç Yurter. İstanbul: Yeni Şafak Yayınları, ts.
- Hamîdullah, Muhammed. "İlâf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/63-64. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Hodgson, Marshall G.S. *İslâm'ın Serüveni*, çev. İzzet Akyol-Senai Demirci v.dğr. 3 Cilt. İstanbul: İz Yayıncılık, 1993.
- İbn Cinnî, Ebû'l-Feth Osmân b. Cinnî el-Mevsîlî. *Sirru SinâAti'l-İ'râb*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1421/2000.
- İbn Ḥazm, Ebû Muḥammed Alî b. Aḥmed el-Endelusî (ö.456/1064), *Cevâmiu's-Sîre* (nşr.), Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts.

- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Bustî. *es-Sîretu'n-Nebeviyye ve Âhbâru'l-Hulefâ'*, nşr. Azîz Bey v.dğr, 2 Cilt. Beyrut: el-Kutubu's-Sekâfiyye, 1417/1996.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdulmelik b. Hişâm el-Ĥimyerî. *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Tâhâ Abdurra'ûf Sa'd. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Cîl, 1411/1990.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İsmâîl b. Ömer b. Kesîr ed-Dimeşkî. *es-Sîretu'n-Nebeviyye (el-Bidâye ve'n-Nihâye'den)*, nşr. Muştafâ Abdulvaĥid. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1395/1976.
- İbn Mâce, Ebû Abdullâh Muhammed b. Yezîd el-Ķazvînî. *es-Sunen*, nşr. Heyet. 4 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1435/2015.
- İbn Sa'd, Ebû 'Abdullâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' (ö.230/845), *eṭ-Ṭabaḳât* (nşr. 'Alî Muhammed 'Omer), Kahire: I-XI, Mektebetu'l-Ĥancî, 1421/2001.
- İbn Seyyidi'n-Nâs, Ebû'l-Feṭḥ Muhammed b. Muhammed el-Ya'mûrî. *Uyûnu'l-Eser fi Funûni'l-Meğâzi ve's-Şemâil ve's-Siyer*, nşr. İbrâhîm Muhammed Ramaḍân. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ķalem, 1414/1993.
- İbnu'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Abdurrahmân b. Alî. *el-Muntaẓam fi Târîhi'l-Mulûk ve'l-'Umem*, nşr. Muhammed Abdulkâdir Aṭâ, Muştafâ Abdulkâdir Aṭâ. 19 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1412/1992.
- İbnu'l-Esîr, Ebû'l-Ĥasen Alî b. Eb'l-Kerem Muhammed el-Cezerî (ö.630/1233), *el-Kâmil fi't-Târîh*. nşr. Umar Abdusselâm Tedmurî. 10 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1417/1997.
- İbnü'l-Kelbî, *Kitâbü'l-Esnâm*, çev. Beyza Bilgin, Ankara: Ankara Okulu Yayınları 2016.
- Khanfar, Wadah. *İlk Bahar*, çev. M.Yuşa Solak&Hasan Hacak, İstanbul: Vadi Yayınları, 2021
- Mağlusî, Sami b. Abdullah el-. *Siyer Atlası*. çev. Abdullah Karataş. thk. Muhammed Emin Yıldırım. İstanbul: Siyer Yayınları 2018.
- Mahmudov, Elşad. "Siffu'l-Bahr Seriyyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/156. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Mahmudov, Elşad. "Zülkassa Seriyyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/567-568. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Muslim, Ebû'l-Ĥuseyn Muslim b. el-Ĥaccâc el-Ķuşeyrî en-Nisâbûrî. *el-Musnedu's-Sahîhu'l-Muḥtasar bi Nakli'l-Adl Ani'l-Adl ilâ Resûlillâh*, nşr. Heyet. 7 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1435/2014.
- Nesâî, Ebû Abdurrahmân Aḥmed b. Şuayb el-Ĥorâsânî. *el-Muctebâ, es-Sunenu's-Suğrâ*, nşr. Heyet. 9 Cilt. Dâru't-Ṭesîl, Kahire 1433/2012.

- Öğmüş, Harun. *Câhiliyye Döneminde Araplar*, İstanbul: İz Yayıncılık 2013.
- Öner, Abdulkerim, *Beytül-mâl Devlet Hazinesi*, İstanbul: Siyer Yayınları, 2019.
- Önkal, Ahmet. "Katan Seferi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/28. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Önkal, Ahmet. "Batn-ı İdam Seriyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5/202. İstanbul: TDV.Yayınları, 1992.
- Özdemir, Serdar. *Hz. Peygamber'in Seriyeleri*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, 1996.
- Özdemir, Serdar. "Seriyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/1565. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Rahman, Afzalur. *Siret Ansiklopedisi*, çev. Heyet. 6 Cilt. İstanbul: Yeni Şafak-İnkılap Yayınları, 1996.
- Sabuncu, Ömer. "Hz. Ebû Bekir'in Üsâme Ordusunu Göndermesi". 85-98. Sivas: Sivas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2019.
- Sabuncu, Ömer. *Hz. Ebu Bekir*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Şulul, Kasım. *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Şulul, Kasım. "Siyer Literatüründe Kullanılan Terimler ve Özel İsimler Sözlüğüne Dair", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13/19 (2008), 33-53.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmilî. *Târîhu'r-Umem ve'l-Mulûk*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1407/1986.
- Tirmizî, Ebû İ'sâ Muhammed b. İ'sâ. *es-Sunen*, nşr. Heyet. 5 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1435/2015.
- Usta, İbrahim. *İslâm Öncesi Arap Mitolojisi*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Vâkıdî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî. *el-Meğâzî*, nşr. Marsden Jones. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Alemî, 1409/1989.
- Zurkânî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Abdalbâkî b. Yûsuf el-Mâlikî, *Şerhuz-Zurkânî Alâ'l-Mevâhibi'l-Ledunniye bi'l-Menhi'l-Muhammediyye*. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1417/1996.